

**Рівненський державний
гуманітарний університет**

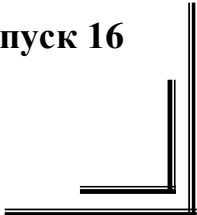

**Актуальні питання
психологічної науки**

**Альманах студентського наукового
товариства**

Випуск 16

Рівне - 2022

ББК 88

А 43

УДК 159.9

Актуальні питання психологічної науки: Альманах студентського наукового товариства. Рівне: РДГУ, 2022. Вип. 16. 120 с.

Головний редактор:

Ямницький В.М. – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології та психотерапії РДГУ.

Редакційна колегія:

Воробійов А.М. – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної психології та психодіагностики РДГУ;

Главінська О.Д. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної психології та психодіагностики РДГУ;

Павелків В.Р. – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри загальної психології та психодіагностики, декан психолого-природничого факультету РДГУ;

Павелків Р.В. – доктор психологічних наук, професор, академік АВШ, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології, директор Інституту психології та педагогіки РДГУ, перший проректор РДГУ;

Романюк В.Л. – кандидат біологічних наук, доцент кафедри загальної психології та психодіагностики РДГУ;

Ставицька О.Г. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної психології та психодіагностики РДГУ.

Друкується за рішенням вченої ради РДГУ (протокол № 5 від 26 травня 2022 р.)

За достовірність фактів, дат, назв тощо відповідальність несуть автори матеріалів.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2022

де переселеним родинам було запропоновано акції, майстер-класи, вікторини, ігри на свіжому повітрі тощо. З родинами працювали фахівці, допомагаючи адаптації і дорослих. Гасло, яким керувалися організатори проекту був: в ресурсі дорослі – в ресурсі і діти. Крім того, в бібліотеці налагоджено постійне (двічі на тиждень) психологічне консультування та корекція школярів та майбутніх першокласників; організовано вивчення української мови для батьків та дітей аби усунути мовний бар'єр та полегшити шкільну адаптацію.

Спостереження та опитування показало ефективність даних підходів, однак, психологами, що працюють з дітьми, вже відмічається велика різниця між різними категоріями дітей. Тому важливо діагностувати і тупінь травматизації, і психотип дитини, і обставини травматизації. На цій основі слід розробляти програму психологічного супроводу.

Таким чином, завдяки даному дослідженню шкільні та дошкільні психологи матимуть можливість доповнити власний арсенал методик тими інноваційними підходами, які дозволять розробляти як групові, так і індивідуальні заняття та ефективно їх використовувати для підвищення адаптації до шкільного навчання.

Проблема шкільної дезадаптації набирає нової актуальності в Україні в умовах військової кризи. Потрібні нові діагностичні та корекційні підходи, що враховують ускладненість індивідуальної вікової кризи молодшого школяра – тотальною психологічною кризою та травмами втрати своєї території та/або членів родини, в т.ч. і тварин, домашніх улюбленців, що переживається дітьми як один з найвищих травмогенних обставин. Перспектива дослідження – вивчення адаптації школярів середнього та старшого шкільного віку, які змушені були переїхати з рідних домівок до інших міст України.

Список використаних джерел:

1. Дубчак О. Дитина йде до школи: радощі й турботи. *Початкова школа*. 2003. № 4. С. 52-55.
2. Крупник Г. А. Особливості психологічного супроводу адаптації першокласників до навчального процесу. *Таврійський вісник освіти*. 2014. № 2 (46).-С. 251-257.

ОСОБИСТІСНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ СТУДЕНТІВ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Вінярська Мар'яна, здобувач ОС «магістр», 1курс, РДГУ

Ставицька О.Г., кандидат психологічних наук, доцент

Аналіз феномену особистісного самовизначення на методологічному рівні (Б.Г.Ананьєв, Л.С.Виготський, В.В.Давидов, Д.Б.Ельконін,

Г.С.Костюк, О.М.Леонтьєв, С.Л.Рубінштейн та ін.) дозволяє розглядати його як процес активного визначення людиною свого місця в оточуючій дійсності, осмислення сенсу власного життя.

У теоретичних роботах проблему самовизначення найчастіше пов'язують з проблемами розвитку особи і її самосвідомості (Т.М.Афанасьєва, І.І.Чеснокова, В.В.Столін) з проблемами соціальної зрілості й визначення життєвої позиції (А.В.Мудрик, К.А.Абульханова-Славська, Л.І.Анциферова, І.С.Кон), з проблемами самоздійснення і самореалізації особистості (П.П.Соболь, В.Ф.Сафін, І.С.Гічан). У віковій психології проблема самовизначення особистості пов'язується із специфікою юнацького віку, процесами формування світогляду і соціалізації (Р.Бернс, Л.І.Божович, В.І.Журавльов, А.В.Мудрик, І.С.Кон, П.А.Шавір, А.М.Кухарчук). Ряд авторів розглядають процес самовизначення особистості опосередковано, через інші психологічні феномени. К.А.Абульханова-Славська розглядає самовизначення як внутрішню активність особистості, результатом якої стає формування її життєвої позиції. Л.І.Анциферова аналізує близьке до самовизначення поняття соціального дозрівання. І.І.Чеснокова, у межах концепції самосвідомості особи, виводить близьке за змістом до «самовизначення» поняття «самодетермінації». Через близькі за змістом поняття «саморегуляція», «самореалізація», «самоздійснення» розглядається самовизначення у роботі П.П.Соболя. В.І.Журавльов вводить поняття «життєве самовизначення», Є.І.Головаха – поняття «життєві перспективи», які близькі за змістом до поняття «особистісного самовизначення» у М.Р.Гінзбурга.

Мета повідомлення полягає у теоретичному й емпіричному вивченні психологічних чинників особистісного самовизначення сучасного студентства.

Аналогом поняття «самовизначення» в західній психології виступає категорія «психосоціальна ідентичність», розроблена і введена американським вченим Е.Еріксоном. Розвиток особистості, в тому числі і розвиток процесу самовизначення, здійснюється шляхом послідовних новоутворень, які виникають у психіці людини протягом життєвого циклу, коли вона переживає низку психосоціальних криз. У рамках моделі Е.Еріксона самовизначення виступає рольовим самовизначенням – процесом “вписування” себе в навколишній світ при постійній зміні біологічної або соціальної ніші існування індивіда.

У гуманістичній моделі (А.Маслоу, К.Роджерс, Е.Фромм, Е.Шостром, Ф.Перлз) розвитку особистості людина визнається суб'єктом, автором і виконавцем генетично зумовленого життєвого проекту.

Логіка розвитку науки, тенденції зміни психіки суб'єкта в суспільстві, привели до розробки в психології суб'єктно-генетичного підходу (В.О.Татенко), який включає потенціал ідей, розроблених у рамках культурологічного і діяльнісного підходів з позицій гуманістичної психології.

Психологічна готовність до особистісного самовизначення передбачає формування в студентів деяких психологічних утворень і механізмів, які забезпечують їм у подальшому активне творче життя. У психологічній готовності до особистісного самовизначення провідну роль відіграє самосвідомість – усвідомлення своїх якостей та їх оцінка, уявлення про своє реальне і бажане “Я”, рівень домагань у різних галузях життя і діяльності.

Аналіз результатів діагностики студентів свідчить, що більше половини (53,33%) респондентів мають неадекватний рівень домагань. З них питома вага припадає на “нереально низький рівень домагань” і “нереально високий рівень домагань”. Саме з цими студентами було проведено корекційно-розвивальну роботу з розвитку тих якостей особистості, які сприятимуть формуванню психологічної готовності до зрілого і усвідомленого особистісного самовизначення.

З огляду на те, що в даній групі досліджуваних не виявлено жодного студента з низькою самооцінкою за «Шкалою самооцінки» Спілберга, при розробці тренінгової програми ми включили методіку «Q-сортування» для дослідження ставлення особистості до себе і визначення індексу задоволення собою. Заняття проходили за принципами соціально-психологічного тренінгу, тобто забезпечення активності, ініціативності, безпеки та свободи кожному учаснику.

Результатом психологічного супроводу студентів стали позитивні зміни в динаміці рівня домагань. Очікувані позитивні зміни, хоча і меншою мірою, сталися і за показниками самооцінки студентів.

Підсумкові наслідки проведеної психокорекційної роботи представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка індексу задоволення собою учасників корекційно-розвивальної програми особистісного розвитку студентів

Рівень індексу задоволення собою (самооцінки)	на початок СПТ		на закінчення СПТ	
	осіб	%	осіб	%
Неадекватно низька (НН)	0	0	0	0

Продовження таблиці 1

Адекватна з тенденцією до зниження (АН)	4	25,00	2	12,50
Адекватна (А)	0	0	0	0
Адекватна з тенденцією до завищення (АВ)	10	62,50	11	68,75
Неадекватно висока (НВ)	2	12,50	3	18,75
<i>Разом</i>	<i>16</i>	<i>100</i>	<i>16</i>	<i>100</i>

Отже, аналіз динаміки рівня домагань та самооцінки дозволяє нам стверджувати про доцільність та ефективність проведеної корекційно-розвивальної роботи зі студентами.

Список використаних джерел:

1. Рубинштейн С.Л. Принципы творческой самодеятельности: К философским основам современной психологии. *Вопросы психологии*. 1986. № 4. С. 101-108.
2. Савчин М.В., Василенко Л.П. *Вікова психологія: Навчальний посібник*. Київ: Академвидав, 2005. 360 с.
3. Фурман А.В., Гуменюк О.Є. Психологія Я-концепції: Навчальний посібник. Львів: Новий Світ, 2006. 360 с.
4. Юнг К.Г. *Конфликты детской души* / Собрание сочинений: Пер. с нем. Москва: Канон, 1994. С. 129-193.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІТЕЙ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ ТА ЇХ УРАХУВАННЯ В ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ

Воробей Ольга, здобувач ОС «магістр», 1 курс, РДГУ

Керівник: Ямницький В.М. доктор психологічних наук, професор

Актуальність дослідження обумовлена, перш за все, необхідністю подальшої теоретичної та практичної розробки проблеми психологічних особливостей підлітків, для їх врахування у педагогічному процесі з даною віковою категорією. Перехід до підліткового віку характеризується глибокими змінами, що впливають на особистісний розвиток дитини. Вони стосуються фізичної зрілості організму, а також відносин, які складаються у підлітків з дорослими людьми та однолітками. Еталони міжособистісного сприймання, якими користуються підлітки, оцінюючи оточуючих людей,

Зміст

Вступ	3
Артемова О. Психосоціальна допомога в умовах кризи	4
Бабак К. Роль прив'язаності у сприйманні романтичних взаємин чоловіками та жінками.....	6
Главінська О. Особливості психологічного супроводу призovníків строкової служби.....	8
Романюк В. Механізм боротьби або втечі як модель поведінки: психофізіологічні та клінічні аспекти.....	9
Рудюк О. Ціннісні пріоритети суб'єктів освітнього процесу у вищій школі.....	13
Савуляк В., Камінський А., Чичук Ю. Використання групового фокусованого інтерв'ю при підготовці соціальних проєктів для внутрішньо переміщених осіб.....	16
Савуляк В., Курята Н., Бабак А. Порівняльний аналіз ефективності кількісних і якісних методів соціально-психологічних досліджень	20
Андрійчук М. Особистісно-професійне самовизначення у ранній юності	25
Апостол М. Основні напрямки вивчення самореалізації особистості у психологічній науці.....	27
Бабак А. Психологічні чинники виникнення інтернет-адикції в підлітковому віці	30
Байдак В. Волонтерська діяльність студентської молоді	33
Балаушко О. Психологічні особливості виникнення шкільної дезаптації у дітей молодшого шкільного віку.....	34
Вінярська М. Особистісне самовизначення студентів у освітньому процесі.....	36
Воробей О. Психологічні особливості дітей підліткового віку та їх урахування в педагогічному процесі	39
Гамчук М. Психокорекційна робота з батьками, які виховують дітей з особливими потребами.....	42
Грицюк К. Психологічні особливості подолання тривожності студентів-психологів в умовах війни	43
Гурінчук Д. Професійне самовизначення: теоретичний аналіз.....	46
Гуцало Д. Психологічні особливості соціально-психологічної адаптації вимушено переселених осіб	48
Дереженко С. Психокорекція соціально-психологічного клімату в групі підлітків.....	51
Зайчук О. Військові дії як чинник міжособистісного конфлікту в	

підлітковому віці	53
Касянчик Л. Емпіричне дослідження психологічних чинників девіантної поведінки дітей підліткового віку	56
Кобець Д. Проблема креативності в психологічній науці	58
Козенюк М. Співвідношення емоційного інтелекту та комунікативної компетентності студентської молоді	60
Козенюк М. Теоретичний аналіз проблеми комунікативної компетентності студентської молоді	64
Конончук А. Психологічні особливості розвитку юнацького віку	66
Крук Я. Психологічні чинники підвищеної агресивності у дітей молодшого шкільного віку	69
Куришко А. Психологічні чинники подолання інтернет-залежності у підлітків	71
Курята Н. Дослідження життєстійкості як умови професійного зростання студента психолога	73
Левандовська А. Психологічні дослідження емоційного інтелекту у сучасній науці	75
Микитюк В. Психологічні особливості прояву агресивної поведінки у підлітковому віці	78
Мельникович І. Психологічні особливості прояву тривожності у підлітковому віці	80
Мовчко О. Вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на виникнення депресивних станів	83
Осіпчук А. Особливості формування гендерної ідентичності особистості у підлітковому віці	85
Парчук Т. Емоційний інтелект як чинник саморегуляції студентської молоді	88
Подерня Н. Психологічні чинники успішної адаптації особистості у соціальному середовищі	93
Пшенична Л. Емпатія як чинник розвитку міжособистісних відносин	95
Радчук О. Вплив емоційного інтелекту на розвиток міжособистісних стосунків сучасної молоді	98
Романюк О. Психологічні особливості впливу емпатії на розвиток комунікативної компетентності студентів	100
Сова Я. Психологічні проблеми вимушених трудових мігрантів	102
Хома О. Психологічні підходи до вивчення феномену академічної прокрастинації у студентському віці	105
Хомюк І. Психологія конфлікту у сучасній науці	108
Цицюра Д. Експериментальне дослідження проявів булінгу в освітньому середовищі	111

Цицюра О. Самоактуалізація майбутніх психологів у процесі професійної підготовки	114
Шуріна В. Психологічна корекція комунікативних навичок студентів	116
Зміст	118

Електронне видання

Актуальні питання психологічної науки.
Альманах студентського наукового товариства

Випуск 16

Наукове редагування – доц. Романюк В.Л.
Відповідальний за випуск – проф. Воробйов А.М.

Формат 60x80/16. Гарнітура Times New Roman
Умовн. друк арк. 5,9.
